

Стасюк І.С.,

Національний університет "Острозька академія"

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ПОГОДИ

Мова – це складна структура з чітко диференційованими рівнями, між якими існують певні взаємовідношення і відбуваються різноманітні взаємодії в процесі об'єктивного функціонування мови. Дослідники теорії лексико-семантичного поля роблять акцент на тому, що лексичне значення мови, весь її словник чи та його частина, що доступна носіям мови на певному етапі, – це не просто об'єднання чи сукупність незалежних частин, і що значення слова не можна було б зрозуміти чи адекватно описати, якби це дійсно було так. Значення слова найкраще розглядати як внесок, який може зробити слово в загальне значення чи функцію речення, в якому це слово може з'явитися.

Лексико-семантична система – одна з найскладніших мовних систем, що зумовлено багатовимірністю її структури, неоднорідністю її одиниць, різноманітністю відображених у них відношень і відкритістю для постійного поповнення новими одиницями (словами та значеннями).

У вітчизняному мовознавстві про системність лексики було заявлено ще в минулому столітті. Український мовознавець О.О. Потебня, який ґрунтовно опрацював загальну теорію слова як у плані форми, так і в аспекті змісту (теорія внутрішньої форми слова, вчення про ближче і дальше значення слова, його багатозначність та історичну змінність значень), закликав учених вивчати семантичні відношення між словами, закони і правила внутрішніх змін у групах семантично пов'язаних слів.

Дослідженнями лексики погоди займалось чимало науковців. Лінгвіст-мовознавець Вердієва З.С. дослідила лексико-семантичні поля, серед яких є поле погоди. Кубрянова О.С. здійснила велике дослідження в морфології та етимології англійського слова, що послугувало підґрунтям для практичного аналізу англійської лексики погоди. Степанюк Г.А. згрупувала всі морфологічні властивості, які стосуються лексики погоди двадцятого століття.

Лексика погоди займає важливе місце у будь-якій сучасній мові. Практично щодня ми чуємо або самі вживаємо слова, що так чи

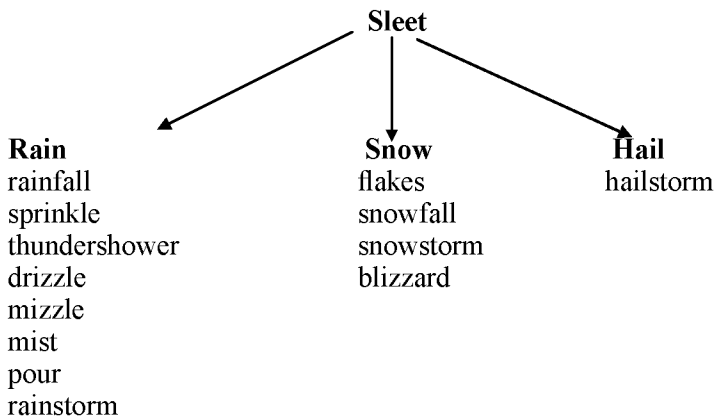
інакше пов'язані з погодою. Таким чином, словник погоди постійно поповнюється і розширюється. Проте дослідження, що проводяться у цій сфері є досить значними, кількість їх дуже обмежена.

На основі компонентного аналізу виділяємо 5 мікрополів в межах ЛСП “погода”: “хороша погода”, “опади”, “вітер”, “туман”, “спека-холод”. Мікрополе “хороша погода” формують лише декілька слів – sunshine, shine, fairness, sun. Головною його властивістю є антонімія до інших мікрополів.

Мікрополе “опади” розпадається на 2 лексико-семантичні групи – “дощ” і “сніг/град”. Лексико-семантична група “дощ” представляє собою типовий приклад синонімічної групи слів. Значення синоніма-домінанти rain і значення інших іменників групи розрізняються диференційними семами. Так, наприклад, rain і downpour – семою “велика інтенсивність”, rain і shower – семою “тривалість”, rain і drizzle – семою “якість”.

В межах лексико-семантичної групи формуються синонімічні ряди іменників, об'єднаних за певною ознакою. Наприклад, за ознакою великої інтенсивності об'єднуються у синонімічний ряд значення іменників cloudburst, downpour, downfall, pour, deluge, flood, torrent, thunderstorm. Слід зауважити, що для мікрополя “опади” характерними є відношення еквонімії: іменники rain, snow, hail, sleet позначають різні види опадів.

Використавши за основу схему, розроблену О.Н. Каверіною [2: 11] і, додавши до неї власні приклади, зобразимо наступну схему відношень синонімії та еквонімії між значеннями іменників мікрополя “опади”:

spate
torrent
flood
deluge
cloudburst
the wet
oulpouring

Слід зауважити, що хоча іменники *rain, sleet, snow, hail* позначають різні види опадів, проте вони можуть бути об'єднані спільною семою *fall*. За ознакою сильних опадів у вигляді повеней або хуртовин об'єднуються у синонімічний ряд значення наступних іменників: *fall, shower, flurry, downfall, avalanche*, які є спільними як для синонімічного ряду “дощ”, так і “сніг”.

Для мікрополя “вітер” характерним є розподіл на 5 підгруп: “Вітри різних напрямків” (*easterly, norther(ly), westerly, northeaster, southeaster* та інші), “Легкий вітер” (*air, breeze, zephyr* та інші), “Сильний штормовий вітер” (*gale, tempest, hurricane* та інші), “Порив вітру” (*gust, blast, flaw, whiff, puff* та інші) і “Регіональні вітри” (*berg, chinook, harmattan, sirocco, solano* та інші). Для цього мікрополя характерною є комплементарна антонімія (*wind – calm; calm – absence of wind*), синонімічні відношення, наприклад, значення іменників *wind – gale – tempest* відрізняються за змістом семи “інтенсивність”, “швидкість вітру” та іншими ознаками. Яскраво вираженою синонімічною групою є значення іменників підгрупи “Сильний штормовий вітер”. Значення іменників об'єднуються семою “штормовий вітер” (сема “вітер” з акцентом на сильному прояві руху).

Основою та джерелом для лексико-семантичних груп, а значить полів, є номінальні слова. Ці слова пов'язані з постійними властивостями тільки їм сигніфікатами й виконують номінальну функцію; називають предмети, ознаки, дії та ін. Тому такі слова поділяються на різні лексико-семантичні групи. Сукупний зміст слів однієї лексико-семантичної групи, в свою чергу, становить поле, яке є мовним відображенням певної ділянки дійсності.

Лексико-семантичні поля не є ізольованими об'єднаннями, вони пов'язані між собою. Одним із засобів міжпольових зв'язків є багатозначні слова, які своїми окремими значеннями належать до різних полів.

Особливістю лексико-семантичного поля погоди є те, що воно дуже нестійке. Словник погоди постійно поповнюється нови-

ми лексичними одиницями, розширюючи таким чином лексико-семантичне поле. Цей факт створює значні труднощі опису данного поля. За даними тезауруса Роже семантичне мікрополе погоди охоплює приблизно 120 основних слів та словосполучень. В полі представлені різні частини мови: іменники, прикметники, дієслова та прислівники.

Оскільки в сучасній лінгвістиці немає однозначної і чіткої концепції для виділення та визначення лексико-семантичних полів, ефективними могли б виявитися перегляд та уточнення деяких теоретичних положень, які стосуються статусу семантичних полів.

Література:

1. Вердієва З.С. К вопросу о роли сочетаемости в семантическом развитии слова // Уч. зап. Московского гос. пединститута им. В.И. Ленина. – М., 1958. – С.3-10.
2. Каверина О.Н. Семантическое поле “погода” в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – М., 1992. – 16с.
3. Кубрянова О.С. Эквивалентность как лингвистическое понятие // Семантика. Стилистика. Интертекстуальность : Спб.: Изд-во Санкт-Петербургск. Ун-та, 1999. – С.39-53.
4. Потєбня О.О. Английская синонимика: (Введ. в теорию синонимии и методику изуч. синонимов). [Учеб. пособие для пед. институтов по спец. “иностран. яз.”]. – М.: Высшая школа, 1980. – С.16.
5. Стенанюк Г.А. Основные типы лексических значений слова // ВЯ, 1953. – №5. – С.3-29.
6. Longman Dictionary of American English. – New York: Longman, 2000.
7. The New Oxford Thesaurus of English. – Oxford: Oxford University Press, 2000.